

СТАНОВИЩЕ

от доц. дсн Анна Мантарова,

за дисертационен труд на тема
„Българската православна църква – метаморфозите на религиозността“
на Кирил Маринов Кирилов
за присъждане на образователна и научна степен „доктор ”
по научна специалност „Социология“, професионално направление 3.1.
„Социология, антропология и науки за културата“

В условията на продължаваща десетилетия духовна криза и ценностен срив в българското общество и като се има предвид същностно заложения в религията и църквата потенциал да влияят върху съзнанието на хората, темата на дисертацията е с безспорно висока обществена значимост и актуалност. Същевременно темата безусловно е и дисертабилна.

Предложеният дисертационен труд се състои от увод, четири глави, заключение и библиография. Общият обем е 186 страници, от които 180 страници е основният текст. Цитираната и използвана литература включва 93 заглавия на български език, 22 на английски и 26 интернет източника. Като структура разработката включва увод, четири глави и заключение, като те са съдържателно и логически обвързани и са разработени последователно и балансирано. Избраната структура е напълно адекватна на поставените пред дисертационния труд цел и задачи. В увода много прецизно са формулирани обект и предмет на изследване, цел, задачи. Изложена е авторовата теза, която се обосновава и защитава в разработката.

Авторефератът отразява адекватно съдържанието на дисертационния труд. Авторът има пет публикации по темата на дисертацията, които са в специализирани научни издания.

Приносите на предложения дисертационен труд могат да се определят най-вече като обогатяване на съществуващи знания и приложение на научни постижения в анализ на актуални социални факти и процеси, анализи, чийто изводи могат да станат полезна база за практически действия. Искам да подчертая и факта, че в работата е използван обширен фактологичен материал, което я прави много богата на информация и интересна. Показано е умение да се обобщава информация и да се извеждат акценти. И не на последно място, текстът е много четивен, езикът е богат и точен.

Конкретно в какво се изразяват приносите:

На базата на детайлно и задълбочено познаване на класически и нови теории е изградена авторова концептуална схема за анализ на съвременните реалности в БПЦ в контекста на социалната макросреда. Като особено важно е открито значението на установилата се в обществото в условията на прехода аномия и в хода на конкретния анализ тя е разгледана доста подробно и задълбочено. Специално е акцентирано и на ролята на културно-религиозната идентичност на българина. В изложението по този въпрос са представени и анализирани основни работи на водещи изследователи от различни епохи.

Представен е основан на теоретичната конструкция задълбочен анализ на реални факти и процеси в съвременното ни общество и са идентифицирани различни метаморфози на религиозността и отдръпването от институционалната вяра в православните храмове. Установени са и систематизирани причините, обуславящи тези метаморфози.

Идентифицирани и анализирани са нови феномени като „църковност извън куполите на храма“ и са очертани детерминантите, параметрите и особеностите на религиозността извън църковната институция.

Разгледани са различни проявления на секуларизацията на обществото, изказана и обоснована е тезата за влиянието на поведението и в частност на аморалността на част от клира върху този процес.

Обоснована е нуждата от промяна в управлението на БПЦ с оглед нарастване на ролята ѝ в обществото и на приноса ѝ за преодоляване на кризата в духовността и морала. От тази гледна точка с особена приложна значимост е изведеното заключение, че православието „не се опитва да се приближи до хората, а стои в една *константинополска застиналоост и отблъсква младите хора, които са отворени за вярата*“, което стимулира младите, в търсене на отговор на вълнуващите ги въпроси да се ориентират към нови религиозни движения, секти и т.н.

Представена и анализирана е една „добра практика“ и тя е разгледана като един възможен модел за излизане от кризата на духовността и в Църквата, и в обществото.

Критични бележки и препоръки

Оценявайки високо представения дисертационен труд, бих отправила някои бележки и препоръки, ориентирани изключително към по-нататъшните изследвания на автора.

Бих препоръчала ако продължи работата по тази тема, да разшири още обхвата на анализа на детерминиращите фактори и да обхване по-широк спектър от социалния контекст, да фокусира вниманието си и върху икономически, структурни и институционални фактори в съвременното българско общество. „Заявка“ в тази насока е изказаното твърдение, че „Вътрешните сътресения в БПЦ ще продължават толкова време, колкото време неравенствата продължават да се задълбочават.“

Освен това, при бъдещи изследвания авторът би могъл да фокусира вниманието си върху влиянието на вътрешната институционална структура

на църквата и характера на властовите отношения в нея върху метаморфозите на религиозността.

Всяка разработка би спечелила и би придобила по-висока степен на завършеност, ако в края на отделните параграфи се дадат синтезирани изводите от предхождания анализ. В случая на някои места натежават цитатите за сметка на анализа и изводите. Цитираните интервюта са много интересни и показателни, но понякога авторовата интерпретация не е достатъчно експлицитна.

Може да се помисли още и по начина на представяне на количествената информация. Данните за четенето са интересни и показателни. Според мене тази информация би могла да „каже“ още ако се направи разпределение по групи „родители“ и „ученици“. Открояването на динамиката би било по-ясно ако данните от двете национални изследвания са дадени в една сравнителна таблица. Би било добре да се каже повече по сравнението между националната извадка и тази за област Благоевград, евентуално за спецификата на региона и от там за различията в резултатите.

В заключение на казаното за дисертационния труд, като имам предвид неговите безспорни достойнства, убедено препоръчвам на Научното жури да присъди на Кирил Маринов Кирилов образователната и научна степен „доктор“ по специалност “Социология” в научно направление 3.1.Социология, антропология и науки за културата”.

18.04.2015 г.

Доц. дсн Анна Мантарова